

Kimbrernas boplatser.

Den rådande åsikten om var kimbrerna bott är att det varit i det nordligaste Jylland, längst upp på Ptolemaios' »kimbriska halvö». I en undersökning: »Upptäckten av den skandinaviska Norden» (Scandia VII, 80) har jag 1934 berört kimbrerna. Jag gjorde därvid gällande att deras boplatser legat inom ett helt annat område av Germanien än det man antager¹. Mot denna min uppfattning har herr Gudmund Schütte gjort ett inlägg: »Kimbrerne». Jag skall till svar å detta genomgå källmaterialet.

De tidigaste uppgifterna om var kimbrerna bodde möter vid början av vår tideräkning. De möter i två samtida berättelser om det krigståg till lands och den flottexpedition som Augustus lät företaga år 5 e. Kr. från Rhenmyningarna mot det nordvestliga Germanien.

Den officiella berättelsen om flottexpeditionen är traderad i Monumentum Ancyranum. Som slutpunkt för expeditionen anges här kimbrernas land (usque ad fines Cimbrorum navigavit). Om kimbrerna heter det vidare att de bor i samma trakt som semnonerna (Cimbrique et Charydes et Semnonnes et eiusdem tractus alii Germanorum populi). Den andra samtida berättelsen gäller både tåget till lands och flottexpeditionen. Den är avgiven av Velleius Paterculus. Denne var själv med på tåget till lands. Slutpunkten dit hären och flottan nådde — enligt Monumentum Ancyranum alltså: kimbrernas land — är enligt Velleius Paterculus floden Elbe och om denna flod säger han i samband därmed att den flyter förbi semnonernas område

¹ Professor Otto Scheel i Kiel har i Geschichte Schleswig-Holsteins II: 2, 1 s. 66 ff. (1939) behandlat problemet om kimbrernas boplatser. Den svallande ordrikedom som utmärker hans framställning, kan inte dölja att idéer och argumentering återfinnes i min undersökning av 1934. Undersökningen nämnes inte. Och inte heller ges någon hänvisning till det föredrag: Wie Europa Skandinavien entdeckte, som jag höll i Rostock vid Hansische Geschichtsvereins och Vereins für niederdeutsche Sprachforschung sammanträdde där i juni 1933. Föredraget blev refererat i den nordtyska pressen.

(usque ad flumen Albig, qui Semnonum Hermundurorumque fines praeterfluit). Semnonerna som bodde i samma trakt som kimbrerna, bor alltså enligt honom vid Elbe¹.

Två författare från tiden intill mitten av det första århundradet lemnar vidare uppgifter om kimbrerna: geograferna Strabo och Pomponius Mela. Den förre som man gerna på lösa grunder misskrediterar², tillstår att han endast känner dem av de nordliga germanerna som bor från Rhenmyningarna fram till Elbe. Kimbrerna förlägger han någonstans inom detta område. De bor enligt Strabo på en halvö här. Den senare, Pom-

¹ Med den framställning som här getts och i betraktande av de följande källställena, är det inte av någon avgörande betydelse för bevisföringen huruvida Monumentum Ancyranum skall tolkas så som jag gjort att kimbrerna ingick bland de folk om vilka det heter: Gallias et Hispanias provicia(s) et Germaniam qua includit oceanus a Gadibus ad ostium Albis flum(inis) pacavi). Att kimbrerna inte skulle kunna tillhöra de »pacificerade» folken här vilar på Theodor Mommsens tolkning av ordet pacavi (Res gestae divi Augusti, 102); enligt honom skall detta ord betyda att pacificera genom att betvinga rebeller som uppträder inom själva det romerska rikets gränser. Kimbrerna begärde enligt Monumentum Ancyranum genom sina sändemän Augusti och det romerska folkets vänskap; detta skall ange att de bodde utanför riket. Men ifråga om pacavi är det för det första att märka att detta ord endast är en konjektur av — Mommsen själv och att konjekturen svårligen svarar till de tre ord som förekommer på samma ställe i den grekiska monumentumtexten: ἐν ἐπιθήνη κατέστησα. För det andra: att den antagna betydelsen av pacavi inte täcker den betydelse ordet har exempelvis hos Cæsar, De bello Gallico VII, 65 — här betyder det utan varje inskränkning pacificera och användes om folk som bevisligen bott utanför romarriket. Jmfr numera Walther Kolbe i Göttingische gelehrte Anzeigen 1939, s. 159.

² Strabo liksom Polybios angriper häftigt den nu förlorade beskrivning som Pytheas av Massilia gav på Okeanos. Någon grund att med anledning härav generellt fränkänna Strabo i sin ordning vitsord förefinns inte. Och alldeles förfelad måste en av de specialanmärkningarna anses vara som man i detta sammanhang gerna gör mot Strabo. På ett ställe läses hos denne: »Jag känner ingen som i äldre tid seglat utmed kusten till dessa östliga områden bort mot det kaspiska havets mynning». Vad här säges om det kaspiska havet skall vara ett förvrängt Pytheascitat, ett exempel på den tendentiösa Pytheas-klappjakt som är en ren monomani hos Strabo. Anmärkningen tar ingen hänsyn till att den rådande uppfattningen mestadels var i antiken att det kaspiska havet gick in som en vik från Oceanen (Lauritz Weibull, Jordanes framställning av Scandza och dess folk i Vetenskaps-societetens i Lund årsbok 1925, s. 48; jmfr Arkiv f. nordisk filologi XLI, 221).

ponius Mela, omtalar att ovanför Elbe (super Albin) utbreder sig en stor bukt, den kodanska bukten. Den har vidsträckt marskland och stark ebb och flod. I den bukten håller kimbrerna och med dem teutonerna till (in eo sunt Cimbri et Teutoni).

För tiden närmast efter Pomponius Mela är det geografiska stoff som var tillgängligt, samlat hos Plinius den äldre. Även han lokaliserar kimbrerna. Han gör det delvis med ledning av sin föregångare. Kimbrerna bor också hos honom på en halvö och den kodanska bukten når fram till denna. Men i fortsättningen låter han på andra sidan halvön följa 23 öar, kända från romarekrigen. Han namnger bland dessa utom andra den stora ön Burchana (Borchum) och Austeravia (Oostergo). Öarna är de ostfriesiska öarna. Till samma trakt som kimbrerna förlägger Plinius teutoner och chauker. De tre folken tillhör enligt honom ingvæonernas stam, den längst bort belägna germanska stam man har närmare kännedom om. Den nästa är istævoner- nas i Rhentrakten¹.

En generation efter Plinius beröres kimbrernas boplatser igen: i Tacitus' Germania.

Tacitus förlägger till att börja med frieserna utmed Rhen fram till Oceanen, omkring de stora sjöarna där, alltså till trakten av den nuvarande Zuidersee, därefter chaukerna närmast frieserna utmed kusten som här buktar mot norr, och in i landet. Så följer hos honom kimbrerna. De innehar, säger han, samma landutbuktning ute vid Oceanen (eudem Germaniae sinum proximi Oceano Cimbri tenent). Tacitus fortsätter: »nu ett litet folkförband, men jettestort i ära. Vidsträckta spår är kvar efter vad i gammal tid ryktats om dem: på begge stränderna rymliga lägerplatser av vilkas omfång man ännu i dag kan få en måttstock på folkets storlek och styrka och syn för sägen om de många som tågade ut» (Parva nunc civitas, sed gloria ingens. Veterisque famae lata vestigia manent: utraque ripa castra et spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis et tam magni exitus fidem).

Man har, bunden av uppfattningen att kimbrerna haft sina boplatser i det nordligaste Jylland, haft mycket stora svårigheter

¹ Plinius berör på ett ställe (II, 67, 167) också Augusti flottexpedition (år 5 e. Kr.). Han uttalar: Septentrionalis oceanus maiore ex parte navigatus est auspiciis divi Augusti, Germaniam classe circumvecta ad Cimbrium promuntorium et inde immenso mari prospecto aut fama cognito Scythicam ad plagam et umore nimio rigentia. Framställningen saknar självständigt källvärde. Den är byggd på Monumentum Ancyranum med anlitande även av Velleius Paterculus.

när det gällt att lokalfästa de begge stränder på vilka spåren av folkets stolta förflutna skulle vara att finna. Det nordligaste Jylland har inget område som lämpar sig för en sådan lokaliseringsring. Man har då förts över till räsnonemanget att Tacitus när han talar om de begge stränderna, lemnat området för kimbrernas boplatser och gått över till den historiska skådeplats ute i Europa där de vann sin jettestora ära. Man har stannat än vid stränderna av Rhen och Donau eller av båda. I senaste tid har man låtit utraque ripa vara likbetydande med »på denna och andra sidan den romerska riksgränsen». I själva verket torde den föreliggande texten visa att Tacitus ännu är kvar inom området för kimbrernas boplatser. Nu ett litet folkförband, säger han om dem där de bodde ute vid Oceanen. Men lägerplatsernas rymlighet på begge stränderna visar hur starka och hur många de var som tågade ut engång.

Det lär falla sig allt annat än lätt att få kimbrerna med ledning av dessa källställen förlagda som den rådande åsikten förfäktar: till det nordligaste Jylland. I själva verket finns ingenting som hänvisar kimbrerna dit. Enligt källställena har de visserligen bott på en halvö ute vid Oceanen. Men det hav där de hållit till har varit ett hav med vidsträckt marskland, stark ebb och flod, havet ovanför Elbe; på andra sidan om sin halvö har de haft de ostfriesiska öarna. Semnoner, teutoner och chauker har bott i grannskapet, folk som notoriskt varit bosatta i det nordvästliga Tyskland, de förstnämnda vid Elbe. Kimbrerna har innehaft begge stränderna där de bott. Otivelaktigt: begge stränderna av Elbe.

Kimbrernas boplatser har alltså legat inom ett helt annat område än den rådande åsikten förfäktar: vid Elbemyningen. Hur de därifrån i Ptolemaios' tid vid mitten av det andra århundradet, på kammarlärard väg, kommit att transponeras till den jydiska halvön har jag i min avhandling sökt förklara. Det skall här inte upprepas. Jag har där också visat att den förläggning man i modern tid gjort av kimbrerna och andra folk till bestämda områden på Jylland topografiskt lika litet stämmer med beskrivningen hos Ptolemaios som den, vad kimbrerna angår, lingvistiskt vilar på hållbar grund.

Lauritz Weibull.